אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בכורה. אותו טומטוס שנקרע ונמצא זכר אם הוא פשוט ואינו בכור וכל נכסי האב תשעה מניס והן שלשה בנים בכור ופשוט וטומטוס חולקים הנכסים תחלה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בכור ופשוט והטומטוס כמאן דליתיה ומגיע לחלק הבכור ששה מניס שהן ב׳ חלקים לפי שהבכור נוטל פי שניס בפשוט ונמצא חלק בכורה שלשה מניס וחולקים הששה מניס הנותרים בין שלשתן ונמצא הבכור נוטל חמשה מניס והטומטוס והפשוט נוטלין כל אחד שני מניס אבל אי הוה ממעט לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה וחצי מניס פי שניס כנגד כל אחד דנהי דאינו ממעט חלק בכורה אבל חלק פשוט מיהא ממעט מכולן: **מאי טעמא וילדו לו בנים.** והיה הבן הבכור מי שהוא בן בשעת לידה חולק הבכור כנגדו חלק בכורה וממעט לחלק בכורה מן הבכור דהכי משמע קרא כנגד הבנים משעת לידה יטול חלק בכורה דהיינו חלק גדול ולא נחשוב טומטוס עמהם שלא יטול הבכור אלא כנגד שניס מהם דכשהן מרובין ממעיט חלק בכורה: **אף אין אמו טמאה לידה.** שבעה אם נקרע ונמצא זכר וגם לא שבועיים אם נמצא נקבה דכתיב וילדה זכר וטמאה והכי נמי כתיב ואם נקבה תלד וטמאה שבועיים[1]. יולדת טמאה היא אע״פ שאינה רואה דם: **אף אינו נימול לשמנה.** לדחות שבת כדדרשינן (שבת דף קלב.) וביום השמיני ביום אפילו בשבת: **המפלת טומטוס.** וכל זמן שלא נקרע מספקינן ליה בזכר ובנקבה: **אנדרוגינוס.** שיש לו זכרות ונקבות: **תשב לזכר.** ימי טוהר לזכר וימי טומאתה לנקבה שתטמא שבועיים

אמימר אמר [א]**אף אינו ממעט חלק בכורה שנא׳** [ב][1]**וילדה לו בנים עד שיהא בן בשעת לידה** [ג]**רב** (ד) [2]**שיזבי אמר אף אינו נימול לשמנה דאמר קרא** [2]**אשה כי תזריע וילדה זכר וביום השמיני ימול עד שיהא זכר משעת לידה רב שרביא אמר אף אין אמו טמאה לידה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים עד שיהא זכר משעת לידה מיתיבי**[3] **המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקיבה תיובתי׳ דרב שרביא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אי הכי תשב לזכר ולנקבה ולנדה מיבעי ליה קשיא אמר רבא תניא כוותיה דר׳ אמי בן ולא טומטום** (ה) **בכור ולא ספק בשלמא בן ולא טומטום כדר׳ אמי אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבא דדרש רבא שתי נשים שילדו ב׳ זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה א״ל רב פפא לרבא והא שלח רבין דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משום** (ו)**ר׳ ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה הדר אוקי רבא אמורא עליה** (ז)**ודרש דברים שאמרתי לכם טעות הן בידי ברם כך אמרו משום ר׳ ינאי** [ד]**הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה שלחו ליה בני אקרא דאגמא לשמואל ילמדנו רבינו היו מוחזקין בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר בכור הוא מהו שלח להו כותבין הרשאה זה**

מדדרש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרשאה זה לזה. ואם תאמר הא רב (פפי׳) משמיה דרבא אמר דאין לו לנכור קודם מלוקה (א) והאיך יבא ליעול בכורה מכח אידך ואור״י דאין זה בא אלא מכח שליחות דהלכתא (ו) שליח שוויה (ב): כך

מסורת הש״ם

(א) [ל״ל וילדו], (ב) רש״ל גורס **רב שרביא** קודם, (ג) נדה כח., (ד) [בכורות מז:], (ה) [שבת סג: וש״נ], (ו) [ויקרא יב], (ז) [ל״ל משנה], (ח) [ל״ל המשנה], (ט) רש״ל, (י) [ל״ל פפא],

תורה אור השלם

1 כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ:
ויקרא יב ב-ג

גליון הש״ם

רשב״ם ד״ה **קשיא** כו׳ אבל תיובתא. עי׳ לעיל דף נב ע״ב ברשב״ם ד״ה קשיא:

הגהות הב״ח

(א) **גמרא** רב **שרביא** ל״ל קודם רב שזבי: (ב) **שם** בן ולא טומטום בכור ולא ספק. נ״ב גרלאה דרבא קודם שזבי היה מפרש בריימתא דה״ק בן ולא טומטום לומר אילו נכתב בן ולא נכתב והיה הבן חייבי לומר אפי׳ טומטום השתא דכתיב והיה הבן שיהא בן משעת היה ולא טומטום [בכור ולא ספק פירוש ואילו] נכתב והיה הבכור ולא נכתב והיה הבן הבכור חייבי אומר אפי׳ טומטום ונמי וקרא דוהיה הבכור לא אתא אלא ללמד שיהא בכור משעת היה דהיינו הוכרו ולבסוף נתערבו לאפוקי היכא אלא ללמד זכר משעת היה דהיינו הוכרו ולבסוף נתערבו דהיינו אלא בכור אלא ללמד שיהא בן משעת היה ולא טומטום דהיינו הוכרו ולבסוף נתערבו וכיוצא בזה פירש רבינו אליעזר איכיר קאי נמי אבן הטומאה לקמן בדף זה ס״ע בתוס׳ ד״ה כך: (ג) **רשב״ם** ד״ה אי הכי וכו׳ מספיקא דלמא זכר הוה. נ״ב ואף על פי דלעיל פי׳ אפילו כשנקרע ונמצא נקבה אינה טומאה [משום לידה וכן] אין לה ימי טוהר אפשר לומר דעתי שכך הדין אליבא דרב שרביא מ״מ כאן בפריק עליה ה״פ אמ״ל דלא [דרשינן הכי] אלא דלגבי זכר אינה טומאה לידה אפילו הכי [ניתני ונלדה] דלמא זכר הוה: (ד) **בא״ד** עד שתשב ״ז ימים נקיים. נ״ב כתב מהר״ם לוריא ז״ל לפוס דיהמא קאמר הכי אבל לא דייקא אלא ט״ו נקיים בעי׳ מאחר דלאחה

עין משפט נר מצוה

סח א מיי׳ פ״ב מהל׳ נחלות הל׳ ג סמג עשין לו טוש״ע מ״מ סי׳ רעז סעי׳ ד: ב ש״ע י״ד סי׳ רסו סעי׳ י בהג״ה:
סט ג מיי׳ פ״י מהלכות איסורי ביאה הלכה יח סמג לאוין קיא טוש״ע י״ד סי׳ קצד סעיף מ:
ע ד מיי׳ פ״ב מהל׳ נחלות הלכה ו סמג עשין לו טוש״ע מ״מ סימן רעז סעיף יא:

מוסף רש״י

הובא בעמוד קודם

מוסף תוספות

א. ואם מכר קודם חלוקה לא עשה ולא כלום וא״כ האיך הוא כותב הרשאה דהרשאה כמתנה. רשב״ם. **ב.** ועשו תקנה לענין שליחות כאילו היה קונה קנין גמור. תוס׳ ב״ק ע. [נ]כי מלוה, דאע״ג דלא מצי לאקנויי מרשה בה. רמב״ן.

רבינו גרשום

משום דבכור הוא. טומטום בכור. שנקרע: עד שיהיה בכור בשעת הויי׳ משעת לידה וזה היה ספק קודם לכן אם זכר הוא אם לאו: אמימר אמר אף אינו ממעט בחלק. בשעה שאם היו שני אחים בכור ופשוט וזה טומטום שלישי כשיבואו לחלק בין נכסים כמאן דליתי׳ דמי ויחלקו עם אחיו פי שנים בכל הנכסים. אבל אותן שני חלקים חלק פשוט של בכור וחלק אחיו פשוט יחלקו לג׳ ויקח טומטום חלק השלישי. מ״ט לא ממעט דכתיב וילדו לו בנים הנך דהוי׳ בנים בשעת לידה ממעטי והוא לאו בן הוא משעת לידה: רב שזבי אמר אף אינו נימול לשמנה. שאם חל שמיני שלו בשבת לא מחללינן עליה שבת דמחמרינן גבי שבת: רב שרביא אמר אף אין אמו טמאה לידה. משום דכל זכר טמא שבעה ימים כימי נדתה אבל הוא אינו מטמא כלל: מיתיב. קא תנא במס׳ נדה המפלת טומטום ואנדרוגינוס זה הוא זכר ונקבה. דטומטום הואיל דלא ידעינן מה הוא מחמרינן ותשב לזכר ולנקבה. כיצד יהבינן לזה ימי טהרה כזכר ארבעים ותו לא ומתוך אותן ארבעים תהא טמאה י״ד יום כדין יולדת נקבה אלמא דמחמרינן גבי טומאה. תיובתא דרב שרביא דאמר דאין אמו טמאה לידה כלל והא הכי מחמרי׳ בה לזכר ולנקבה. ולימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי דאמר לעיל דלא דיינינן כזכר ודאי ואינו נימול לשמונה בשבת אע״ג דנקרע ונמצא זכר והא הכא דאמרינן דתשב לזכר ארבעים אף על פי שלא נקרע. ומשני לרב זביד לא הוי תיובתא משום דהאי תנא דאמר תשב לזכר ולנקבה ספוקי מספקא ליה אי זכר הוא או נקבה היא משום הכי אזיל לחומרא דתשב לתרוייהו לזכר ולנקבה והם הכי נמי אזיל רב שיזבי לחומרא הואיל דבשעת לידה מספקא ליה אם זכר אם נקבה אזלינן לחומרא ולא מהלינן לי׳ בשבת משום דבן ודאי בעינן משעת לידה והאי לאו הכי הוא ומשום הכי לא קשי׳ ליה דהכא נמי מחמיר: אי הכי הוא. דמשום חומרא הוא אמאי לא מחמרינן בה כל חומרות דמצינן למימר ונימא דתשב לזכר ולנקבה ולנדה. הכי פירושא אם ילדה זכר מטמא ז׳ ימים ומכאן ואילך לאחר מ׳ ימים כל דם שהיתה

מסורת הש״ם

(ה) [ל״ל דלמה מכמיש ליה לחזקה].

תוספות

מדדרש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרשאה זה לזה. ואם תאמר הא רב (פפי׳) משמיה דרבא אמר דאין לו לנכור קודם מלוקה (א) והאיך יבא ליעול בכורה מכח אידך ואור״י דאין זה בא אלא מכח שליחות דהלכתא (ו) שליח שוויה (ב): כך

מדדרש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרשאה זה לזה. ואם תאמר הא רב (פפי׳) משמיה דרבא אמר דאין לו לנכור קודם מלוקה (א) והאיך יבא ליעול בכורה מכח אידך ואור״י דאין זה בא אלא מכח שליחות דהלכתא (ו) שליח שוויה (ב): כך

המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקיבה תיובתי׳ דרב שרביא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אי הכי תשב לזכר ולנקבה ולנדה מיבעי ליה קשיא אמר רבא תניא כוותיה דר׳ אמי בן ולא טומטום (ג) **בכור ולא ספק בשלמא בן ולא טומטום כדר׳ אמי אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבא דדרש רבא שתי נשים שילדו ב׳ זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה א״ל רב פפא לרבא והא שלח רבין דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משום** (ד)**ר׳ ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה הדר אוקי רבא אמורא עליה** (ה)**ודרש דברים שאמרתי לכם טעות הן בידי ברם כך אמרו משום ר׳ ינאי** [ד]**הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה שלחו ליה בני אקרא דאגמא לשמואל ילמדנו רבינו היו מוחזקין בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר בכור הוא מהו שלח להו כותבין הרשאה זה**

אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בכורה. אותו טומטוס שנקרע ונמצא זכר אם הוא פשוט ואינו בכור וכל נכסי האב תשעה מניס והן שלשה בנים בכור ופשוט וטומטוס חולקים הנכסים תחלה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בכור ופשוט והטומטוס כמאן דליתיה ומגיע לחלק הבכור ששה מניס שהן ב׳ חלקים לפי שהבכור נוטל פי שניס בפשוט ונמצא חלק בכורה שלשה מניס וחולקים הששה מניס הנותרים בין שלשתן ונמצא הבכור נוטל חמשה מניס והטומטוס והפשוט נוטלין כל אחד שני מניס אבל אי הוה ממעט לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה וחצי מניס פי שניס כנגד כל אחד דנהי דאינו ממעט חלק בכורה אבל חלק פשוט מיהא ממעט מכולן: **מאי טעמא וילדו לו בנים.** והיה הבן הבכור מי שהוא בן בשעת לידה חולק הבכור כנגדו חלק בכורה וממעט לחלק בכורה מן הבכור דהכי משמע קרא כנגד הבנים משעת לידה יטול חלק בכורה דהיינו חלק גדול ולא נחשוב טומטוס עמהם שלא יטול הבכור אלא כנגד שניס מהם דכשהן מרובין ממעיט חלק בכורה: **אף אין אמו טמאה לידה.** שבעה אם נקרע ונמצא זכר וגם לא שבועיים אם נמצא נקבה דכתיב וילדה זכר וטמאה והכי נמי כתיב ואם נקבה תלד וטמאה שבועיים[1]. יולדת טמאה היא אע״פ שאינה רואה דם: **אף אינו נימול לשמנה.** לדחות שבת כדדרשינן (שבת דף קלב.) וביום השמיני ביום אפילו בשבת: **המפלת טומטום.** וכל זמן שלא נקרע מספקינן ליה בזכר ובנקבה: **אנדרוגינוס.** שיש לו זכרות ונקבות: **תשב לזכר.** ימי טוהר לזכר וימי טומאתה לנקבה שתטמא שבועיים

אמימר אמר [א]**אף אינו ממעט חלק בכורה שנא׳** [ב][1]**וילדה לו בנים עד שיהא בן בשעת לידה** [ג]**רב** (ד) [2]**שיזבי אמר אף אינו נימול לשמנה דאמר קרא** [2]**אשה כי תזריע וילדה זכר וביום השמיני ימול עד שיהא זכר משעת לידה רב שרביא אמר אף אין אמו טמאה לידה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים עד שיהא זכר משעת לידה מיתיבי**[3] **המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקיבה תיובתי׳ דרב שרביא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אי הכי תשב לזכר ולנקבה ולנדה מיבעי ליה קשיא אמר רבא תניא כוותיה דר׳ אמי בן ולא טומטום** (ה) **בכור ולא ספק בשלמא בן ולא טומטום כדר׳ אמי אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבא דדרש רבא שתי נשים שילדו ב׳ זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה א״ל רב פפא לרבא והא שלח רבין דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משום** (ו)**ר׳ ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה הדר אוקי רבא אמורא עליה** (ז)**ודרש דברים שאמרתי לכם טעות הן בידי ברם כך אמרו משום ר׳ ינאי** [ד]**הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה שלחו ליה בני אקרא דאגמא לשמואל ילמדנו רבינו היו מוחזקין בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר בכור הוא מהו שלח להו כותבין הרשאה זה**

תוספות

אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בכורה. [ד״ה אמר] **אף אינו ממעט חלק בכורה שנא׳ וילדה לו בנים עד שיהא בן בשעת לידה.** דכלל כלל לא חשיב לה יולדת לא לטומאה ולא לטהרה: **לימא תיהוי נמי תיובתא דרב שיזבי.** דאיהו נמי דרים לענין מילה עד שיהא זכר משעת לידה והוא הדין לגבי טומאת לידה ואילו האי תנא חשיב ליה זכר לענין טומאת לידה דקתני תשב לזכר: **תנא.** דמסכת נדה ספוקי מספקא ליה אי האי וילדה זכר משעת לידה בין לגבי טומאה בתמי׳ ״א יום של ימי זיבה שאם תראה בתחלתן או באמצעיתן או בסופן שלשה ימים רצופין הוא זבה גדולה וגריכה ז׳ נקיים וקרבן ועבולם לא תחזור לקדמותה להיות תחלת נדה עד אחר ז׳ נקיים ואם לא ראתה בכל י״א יום הללו עד י״ב הרי היא תחלת נדה בכל המשפט אשר פירשתי ולכך נקראו י״א יום שבין נדה לנדה: **קשיא.** [ה]**אבל תיובתא ממש אינה בשביל שאסר מן הברייתא דאמלי למימר תני לזכר ולנקבה ולנדה:** (הגה״ה. לכך הוחזר זכר שאם תראה יום ל״ד לגלדתה אמרינן טמאה היא ואע״ג דאמרי משכי ימי טוהר דזכר דמספקינן ליה בלא ולד ותשב לנדה וכי הדר חזיא ליום מ״א שהוא מ׳ לראייתה ותראה להיות שומרת יום כנגד יום אמרינן ולד היה וזכר היה ורלייה דיום ל״ד דם טוהר הוה והשתא הוא דהויא תחלת נדה והשתא מקלקלינן לה דלא טבלה עד מ״ח שהוא שמיני לראייה אחרונה ואי לאו משום ספיקא דזכר הוי טבלה למחר ביום מ״ב ממה נפשך אי לאו ולד הוא הרי היא שומרת יום כנגד יום ואי ולד הוה ונקבה הוה אכתי הוי דם טוהר עד שמונים וספיקא דזכר מקלקלא לה. וכן לענין נקבה כלומר וספיקא דנקבה מקלקלא לה עד פ״ח דלא טבלה עד פ״ח ט) [אי ראתה ביום ע״ד] ואי הוה פשיטא לן דלא ולד הוא הוה טבלה למחר ביום [פ״ב] דראיית פ״א בי״ז יום שבין נדה לנדה היא ומשום דמספקינן דלמא ולד הוה וראיית שבעים וארבעה דם טוהר אמרינן דהשתא הוא דהויא תחלת נדה. כן פירשה רבינו שלמה זצ״ל (נדה דף נ:) ע״כ הגה״ה): **בן.** והיה הבן שיהא בן משעת לידה: **ולא טומטום.** ואע״פ שנקרע אחרי כן ונמצא זכר: **כדרבי אמי.** דטומטוס שנקרע אע״פ שנמצא זכר אינו נוטל פי שניס [לעיל קט:]: **אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי.** אי לאפוקי ספק בכור פשיטא דלא שקיל חלק בכורה אא״כ מייתי ראיה שהוא הבכור: **לאפוקי מדדרש רבא.** דמסברא אית ליה ואתי קרא למעוטיה: **שתי נשים.** שלא אדם אחד: **במחבא.** ואין ידוע איזה קדם להיות ראשית אומו: **כותבין הרשאה זה לזה.** ואתי חד מינייהו ותבע חלק בכורה מן האחין אם בכור אני תנו לי בשביל עצמי ואם לאו תנו לי בשביל אחי שהרי נתן לי חלקו ופסקינן לעיל [שם] יש לו לנכור קודם חלוקה ויכול למכור וליתן חלק בכורתו לכל מי שירצה והך מילתא אתא קרא למעוטי דתע״ג דמדינא אית ליה גזירת הכתוב הוא שלא יתנו לו חלק בכורה מן הספק: **אמר ליה רב פפא לרבא.** כשדרש כן: **הוכרו.** בשעת לידה אע״ג דלבסוף נתערבו כו׳ דהוה ליה בכור ולאי שעה אחת וקרא לא אתא למעוטי אלא מאי דדמי טפי למעוטי כגון דלא הוכרו כלל דהוה ליה ספק בשעת לידה דהכי משמע דהויא ולא טומטום ושיהא בכור משעת לידה ולא ספק. ושמעינן מהכא דהכי הלכתא דאם הוכרו ולבסוף נתערבו מיהא כותבין הרשאה: **היו מוחזקין.** לאו בעדים שמעידין שראו שנולד קודם לאחיו אלא בקול בעלמא כעין שאמרנו למעלה [דף קכו:] **דהוו קרי ליה בוכרא: על אחד.** מן הבנים מהו מי מהימנינן לאב במקום חזקה שמכחשת דבריו או לא:

ג׳ ימים ועם שתי ראיות האחרונות הוי ״ז ולא בעי׳ ״ז נקיים אלא בטועה ממש כראיתא לשם דלא ידעינא בחזה פרק היא שומדת משום הכי בעי ״ז נקיים דשמא ב׳ ראיות הראשונות סוף זיבה הן וראייה השלישית התחלת נדה היא אבל הכא הראייה הראשונה ממ״ג לא התחלת זיבה לו התחלת נדה חלכך לא בעי בין הכל אלא ״ז ימים חוץ מיום ראשון דראייה ראשונה ולא בעי׳ אלא ט״ו נקיים וה״ה לו ראתה כל ז׳ ימים לא בעי אלא ״א נקיים ודו״ק. עוד יש להקשות כשראתה ביום ״ח לא המה הוי תחלת נדה לימא שתחלת ראייה הוי זיבה וא״כ אלמא ״א ימי זיבה ואח״כ ז׳ ימי נדה וא״כ ביום י״ח חוץ מראייה הראשונה חזרה זיבות וא״ק מידי כי לעולם אינם מתחילין ימי נדות אחר שבלו כדי ימי זיבות אם לא שהיו כדי ימי נדות דלעולם אין זיבות אלא אחר ימי נדות ולא אחר ימי נדות בעלכין הבאתי דברי הרמב״ן אב״כ להדיא: (ט) **בא״ד** ולראתה יום י״ח. נ״ב פי׳ כשימצא ולאי זכר: (1) **תוס׳** ד״ה מדדרש וכו׳ דהלכתא אינא שוויה. נ״ב הכי אפיקנא ב״ק דף ע ע״א:

יום דהויא שומרת יום כנגד יום וטובלת ביום מ״ב ומשמשת אלא להכי תנא לזכר דאסורה עד מ״ח. וכן לענין נקבה אם תראה ליום ע״ד ותחזור ותראה ליום פ״א תהיה מקולקלת עד פ״ח ומשום הכי איצטריך למיתני זכר. והכא נמי אי משום חומרא הוא ליתני לזכר ולנקבה ולנדה אלא ש״מ מדלא קתני הכי [ש״מ] דלאו משום חומרא הוא. וקשיא לרב שיזבי דמחמיר: שילדו שני זכרים במחבא. בלילה בהחבא בלא נר או ביום בחושך בלא אור ושתי הנשים היה להם בעל אחד בחור והיו מבכירות ואין ידוע אי זה מהן בכור איזה נולד קודם ונולד לו שוב בנים אחרים כשיגדלו ויבואו לחלק ירוש׳ אביהן עם אחיהם יכתבו אחד מאלו שני פסיקי בכורות הרשאה לאחיו כדי ליטול פי שנים ויאמר לאחיו אם אני בכור תנו לי פי שנים בשביל עצמי ואם אחי הבכור ולא אני תנו לי פי שנים בשבילו שהרי בידי הרשאה שהרשני על חלק בכורתו ויחלקו הבכורה ביניהם ולאפוקי מיהא אתי דרשא לשני זכרים שנולדו במחבא והוכרו מעיקרא איזה מהן בכור ולבסוף נתערבו ולא הוכרו כותבין הרשאה זה לזה משום דכתיב יכיר והרי הוכר מתחלה: בני אקרא דאגמא. כפר שעומד באגם: היו מוחזקין בו בני אדם. באחד שהוא בכור ואמר אביו על אחד מאחיו שהוא בכור מהו. מי אזלינן בתר דמוחזק לן שהוא בכור או בתר אביו אזלינן דאמר קים ליה בגויה: שלח להו כותבין הרשאה זל״ז משום ספיקא דלא אזלינן בתר חזקה ה) דאבוה:

ה) ל״ל דלמה מכמיש ליה לחזקה.

כך נאמן לומר זה בן גרושה בו׳. תימה לפי שנאמן לבכר יהא נאמן גם לפסול ולומר שהוא בן גרושה או בן חלוצה ויש לומר כיון שנאמן לבכר בכל ענין האמינו הכתוב ואפילו על אחד מבניו הקטנים נאמן לומר שהוא בכור ואם כן עושה בניו הגדולים ממזרים שמאים אחר הס והכי נמי נאמן לומר שהוא בן גרושה וכיבנו אליהו מפרש דיכיר נמי קאי אבן השנואה כלומר בן השנואה יכיר דנאמן לומר שהוא בן שנואה דהיינו שנואה בנישואיה כדמפרש בפ״ב דיבמות (דף כג. וסס) כגון חייבי לאוין שנשא כהן גרושה ומייהו כשם שנאמן לומר משמע דממה שנאמן לבכר יליף אבל בירושלמי בפ׳ עשרה יוחסין משמע כפירוש רבינו אליהו ופוסק בה״ג דהא דפסקינן לקמן הלכה כר׳ יהודה כדשלח ר׳ אבא היינו דוקא כשפוסל ע״י הכרת [א] בכורה אבל אין הלכה כר׳ יהודה שיהא נאמן לומר זה בן גרושה ואין נראה לר״י דאמר בפ׳ החולץ (שם דף מז.) ההוא דאתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניך ופריך והתניא ר׳ יהודה אומר יכיר ומשני אמר רב נחמן בר יצחק דהכי קאמר לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי ופסק התם הלכה כרב נחמן בר יצחק משמע דאי לאו דאין עדות לכותי היה נאמן לפסול אע״ג דליכא הכרת בכורה: **בנכסים** שנפלו בשהוא גוסס. הכי נמי הוה מלי לשנויי (א) בנכסים דלא עבידי דאתו אלא מדא מתרי טעמי נקט: הכי

זה לזה. המוחזק ואותו שאמר אביו עליו שהוא בכור וטעמא מפרש ואזיל: **[מה נפשך].** כמאן סבירא ליה שמואל: **אי כר׳ יהודה.** לקמן: **ייבר.** קרא יתירא הוא: **יכירנו לאחרים.** רבי יהודה קאמר לה: **נאמן אדם לומר.** ואע״פ שמחזיקין אחר בבכור: **כך נאמן לומר זה בן גרושה הוא.** לאחר שגרשתיה החזרתיה וילדה לי זה לו שנשא אשה גרושה. וסברא הוא מדכתיב יכיר מה לי בכור מה לי לדבר אחר: **בן גרושה.** וחלל הוא. בן חלוצה חלל מדרבנן גזירה חלוצה אטו גרושה ואע״ג דנפקא לן ביבמות (דף כד.) מדכתיב ואשה גרושה הא אמרינן התם דקרא אסמכתא בעלמא: **וחכ״א אינו נאמן.** לא בבכור ולא בחלל וכגון שמוחזקין באחר שהוא בכור. וקרא ד) מוקי בצריך היכרא כגון שבאו מחדש בכאן ואין מוחזקין באחד מהן מי הבכור ומי הפשוט התם ודאי אב מהימן: **למאי הלכתא.** אדרבנן קפריך דאוקימנא בצריך היכרא דבשלמא לרבי יהודה טובא אשמועינן קרא דמהימנינן ליה לאב אפילו במקום חזקה ויהבינן ליה פי שנים דסד״א ניזיל בתר חזקה ונתיב פי שנים למוחזק לנו דליכא למימר גבי אב מגו דאי בעי יהיב ליה במתנה פי שנים כי אמר נמי עליו שהוא בכור נאמן דהא קיימא לן דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן ה) אלא לרבנן למאי הלכתא כתב יכיר לצריך היכרא שהאב נאמן להכירו לאחרים דאי למיתבא ליה פי שנים אמאי צריך קרא סברא הוא דנאמן על ידי מגו דלא יהא אי בכור אלא אדם נכרי ואעפ״כ יכול היה ליתן לו במתנה כל נכסיו הלכך מה לו לשקר במאי דאמר שהוא בכור הא בלאו הכי יכול ליתן לו פי שנים שיאמר הבו ליה במתנה מנכסי: **לא לריכא.** הא דאשמעינן קרא דמהימנינן לאב אלא בנכסים שאינו יכול ליתן לו באותה שעה שאמר עליו שהוא בכור כגון בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן לאחר שאמר בני זה בכורי הוא דליכא למימר בההיא שעתא מגו דהא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **ורבי מאיר דאמר דו.** דהא רבנן דרבי יהודה היינו ר״מ דאמר [קידושין סב.:] אדם מקנה גבי אומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת ו) שאתגייר כו׳ [שם סג.]: **בנכסים שנפלו לו בשהוא גוסס.** דתנן במסכת שמחות (פ״ל ה״ל) הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ובר ירושה הוא ולהכהו נכסים אינטריך יכיר שיטול בהן הבכור פי שנים דבהכהו ליכא מגו דאפי׳ לר״מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכי מילי כגון נכסים שנופלים לו בשעה שיש בו כח ליתנם לאחרים אבל גוסס אינו יכול לדבר ואין בו כח ליתן והלכך לא מלי לאקנויינהו מקמי דאתו לידיה דהא אפילו בשעה שבאו לידו אין יכול להקנותן וכל שכן מקודש לכן ובלאחר מיתה לא מלי לשנויי דאין בכור נוטל בראוי: **הכי גרסינן היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן.** כרבנן דבמקום חזקה לא מהימנינן ליה לאב: **ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן.** כר׳ יהודה: **רישא** ז) **ר׳ יהודה וסיפא רבנן.** בגיחותא: **וחזר ואמר עבדי הוא.** בין בתוך כדי דיבור בין לאחר זמן אמר כן על אותו שאמר עליו מתחלה בני: **אינו נאמן.** במאי דאמר השתא עבדי. וליכא למימר האי דקרי ליה מתחלה בני משום דאוהבו כבנו דאין דרך לקרוא לעבדו בנו והלכך אחר טענה ראשונה נלך דהוחיל וזאת האחרונה אינו פירוש כי אם הכחשה אין לנו לילך אחר טענה אחרונה דהודאת פיו האמינה תורה במאי דאמר בני ח) כדכתיב יכיר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: **וחזר ואמר בני נאמן.** במאי דאמר השתא בני דאינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרש הוא עבדי דקאמרי בני הוא והאי דקאמר עבדי לפי שהוא משמשו יותר מדאי כאילו הוא עבדו אבל בריאה לא שייך לפרושי הכי דעבדו הוא כדאמר השתא והאי דקרי ליה מעיקרא בני לפי שאוהבו כבנו דאין דרך האדון לייחס לעבדו ולקרותו בנו בשביל שום חיבה: **אביה המכס.** לשם רגיל לקרוא לעבדו בנו להבריחו מן המכס אבל לבנו לא יקרא לעולם עבדו שהרי גורס לעצמו הפסד על חנם: **ואמר בני.** אל המוכסים: **וחזר ואמר עבדי.** כשעבר משם והלאה: **נאמן.** במאי דחזר ואמר עבדי דודאי מעיקרא הוה קרי ליה בני בשביל ירתת המכס: **וחזר ואמר בני אינו נאמן.** אלא ודאי עבדו הוא כדאמר מעיקרא דאילו היה בנו לא היה אומר למוכסים שהוא עבדו: ה״ג **מיפיבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן.** ומסיפא קפריך ליה לר׳ יוחנן. וה״פ היה משמשו כבן מלבים ומנעיל מכנים ומוליא אבל עבודת עבד לא ורבותא נקט דאע״ג דמשמשו כבן ואיכא למימר האי דקרי ליה בנו משום דמשמש ליה כבן אפי׳ הכי כי חזר ואמר עבדי אינו נאמן במאי דקאמר לבסוף אלא גלא אחר לשון ראשון דודאי בנו הוא דאין דרך לקרות לעבדו בנו אפי׳ היכא דמשמש ליה כבן שאין האדון מחבבו כל כך לקרותו בנו: **היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן.** במאי דקאמר בני ואף על גב דאיכא למימר דמעיקרא קראו עבדו משום דמשמשו כעבד ולא משום דעבדו הוא. וקשיא לר׳ יוחנן דאמר אמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן דר׳ יוחנן אפילו היכא דלא חזינן דמשמשו כעבד קאמר נאמן במאי דאמר לבסוף בני כל שכן היכא דחזינן בהדיא משמשו כעבד ואילו ברייתא אפילו היכא דמשמשו כעבד קאמר דאינו נאמן במאי דאמר לבסוף בני וכ״ש היכא דלא חזינן היאך משמשו דאינו נאמן וקשיא לר׳ יוחנן דאמר נאמן: **הכא.** בברייתא: **דקרי ליה עבדא מלר מאה.** כלומר עבד גמור הוא לי שסמוכים לי עליו מאה דינר במלר שלו כלומר ששה מאה דינר והלכך כי אמר עבדי מלר מאה וחזר ואמר בני אינו נאמן דאילו הוה קרי ליה עבדא מלר מאה ואע״ג דמשמש ליה כעבדא דאין קורין כן אלא לעבד: **עבדא מאה זוזי.** ששה מאה זוזי: **שלח ליה ר׳ אבא.** כל הני שלח ליה ר׳ אבא לרב יוסף בר חמא נקט הכא משום דבאה מייהו קא פסיק הלכתא כר׳ יהודה ובכולהו הלכתא כדשלח ר׳ אבא כדפסקינן בסיפא דשמעתין [דף קכח.]: אתה

זה לזה מה נפשך אי כרבנן סבירא ליה לישלח להו כרבנן אי כרבי יהודה סבירא ליה לישלח להו כרבי יהודה מספקא ליה אי כרבי יהודה אי כרבנן מאי היא דתניא ג) יכיר יכירנו לאחרים מכאן א״ר יהודה א) נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור ב) כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן א״ל רב נחמן בר יצחק לרבא בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב יכיר אלא לרבנן ג) יכיר למה לי בצריך היכרא למאי הלכתא למיתבא לו פי שנים לא יהא אלא אחר אילו בעי למיתבא ליה במתנה מי לא יהיב ליה לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ולר״מ דאמר ג) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס: ת״ר ד) היו מוחזקין בו שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן רישא רבי יהודה וסיפא רבנן א״ר יוחנן ד) אמר בני הוא ה) וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן דמשמש לי כעבדא קאמר וחילופיה אבית המכס ו) היה עובר על בית המכס ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן מיתיבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן היה משמשו כעבד ובא ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן אר״נ בר יצחק ז) התם דקארו ליה עבדא מצר מאה מאי מצר מאה מצר עבדא ק׳ זוזי שלח ליה ר׳ אבא לרב יוסף בר חמא האומר לחבירו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה

מסורת הש״ס

ד) יבמות מז. קדושין עד. [עמ: כל הסוגיא], ג) [עיין תוספות בכורות מו: ד״ה מ״טן], ג) [לעיל עמ: וש״נ], ד) נ״מ מעמי, ה) [כתובות מז:], ו) [לאחר רש״ן], ז) ל״ל רבנן וסיפא ר״י. רש״ל, אבל בדפו״ר ד״ה ואמר אביו הוא לפני ד״ה ה״ג ויתא הגירסא רישא ר״י וסי׳ ולפנינו סודר הרשב״ם ע״פ המהרש״ל,

תורה אור השלם

1 כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

גליון הש״ם

גמרא וחזר ואמר עבדי. עי׳ בחידושי הרמב״ן לעיל דף לג. ע״ב ד״ה אר״נ: **רשב״ם** ד״ה אינו נאמן כו׳ כדכתיב יכיר. עי׳ לקמן דף קלד ע״ב ברשב״ם ד״ה ליולכו ול״ע:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה בנכסים וכו׳ בנכסים דלא עבידי. נ״ב ע״ל בדף עט ע״ב:

מוסף רש״י

יכיר. את הבכור בן השנואה יכיר, יכירנו לאחרים. שאם אין ב״ש מכיריס אותו נאמן עליו אביו לומר זה בני בכור ליטול פי שנים (ובמות מז.). **זה בן גרושה.** וכהן חלל הוא (שם). **וחכמים** אומרים אינו נאמן. אבן גרושה וכן חלוצה הוא דפליגי (קדושין עד.) אבל בענין בכור לא פליגי (שם עמ:). **בצריך היכרא.** קרא לבכור הוא דאתא וכגון שבא ממדינת הים ולא הוחזק לנו בבכור אלא על פי אביו (שם). **למאי הלכתא.** ופרכינן למאי הלכתא אשמעינן קרא דאביו נאמן עליו, **למיתבא** לו פי שנים. פסיעה דנאמן למה לי קרא (שם). מי לא יהיב ליה. מגו דאי בעי למיתב ליה כולהו נכסי יהיב ליה, מהימן נמי למיתב יהו מגו דאי בעי יהיב ליה, דמהימן נמי למיתב יהו מגו דאי בעי יהיב ליה. **אלא לאחר מכאן.** לאחר שאמר לפניו בכור הוא רמוקה ומעיד עליו שאם יפלו נכסים של אב לו אחד ממורישים לפניו במיין יטול זה כהן חלק בכורה, דלהכי לי לאו דאשמעינן קרא ליכא מיגו דאי בעי למיתבינהו, דהשתא לא מלי יהיב, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, והשתא שקיל הו בתורת ירושה (שם). **כשהוא גוסס.** לאחר שהעיד כך אהני ליה שאם יפלו לו נכסים כשהוא גוסס שיטול זה כהן חלק בכורה, ואי לאו דהימניה קרא לאב להכירו, משום מגו לא זכה כהן, דמודה ר׳ מאיר באומר נכסים שיבואו לי כשאהיה גוסס נתונים לך שלא אמר כלום, הואיל ובשעה שבאים לעולם לאו בר מתנה הוא, ולהכי נקט כשהוא גוסס ולא נקט לאחר מיתה, דהכא אפילו בתורת בכורה לא מהני ליה דבוריה, דאין הבכור נוטל בראוי בכמוחזק, והיינו דאוי שבשעת עדיין לא היה מוחזק בהן, אבל דאיין לבא לו ורחמנא אמר בכל אשר ימצא לו (שם).

מוסף תוספות

א. כגון שהוא אומר על קטן ממנו שהוא בכור דממילא מיפסל אידך. ר״ן.

רבינו גרשום

יכיר יכירנו. האב לאחרי׳; וחכמים אומרים אינו נאמן. דבתר חזק׳ אזלינן. אלא רבנן דאזלי בתר חזקה יכיר למה לי דהא משמע יכיר דאביו יכירנו לאחרים ונאמן. ומשני לעולם בתר חזקה אזלינן ולמאי הלכתא כתיב יכיר בצריך הכרה. שאם אין מוחזק לן מהאי אי בכור הוא או לא צריך אביו להכירו לאחרים אבל אי מוחזק הוא לן בתר חזקה דרבים אזלינן ולא בתר האב: למאי הלכתא. צריך להכירו למיתן ליה פי שנים לא יהא האי בן אלא אחר אם רוצה האב ליתן מתנה לאחר ואומר הבו ליה מי לא יהבינן ליה לאחר הא נמי מאי שנא: לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן. שאם אמר תנו לאחר פלוני נכסים שאני עתיד להוריש לא יהבינן ליה כלל לאחר מכאן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל אי עביד הכרה להאי בכור תנו לו פי שנים בנכסי שארוויה יהבינן ליה מה שאין כן באחר: ולר״מ מאיר הא אמר אדם מקנה וכו׳ אפי׳ לאחר יכיר למה לי. אכתי איכא למפרך לא יהא בנכסים שנפלו לו שהוא גוסס. דאפי׳ ר״מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא מודי הואיל דבגסיסתו נפלו לו לא יהבינן ליה. דלהכי אמר ר׳ מאיר אדם מקנה דבר שלא בא בעולם הכא מודי דאיהו [לא] מצי למיתן אבל גבי בכור אף על גב דאיהו גוסס יהבינן ליה היכא דהכירו מחיים ומשום הכי צריך הכרה להיכא דלא מוחזק לן אבל אי מוחזק לן בתר חזקה דידן אזלינן; רישא רבנן. דבתר חזקה דידן אזלינן; וסיפא ר׳ יהודה. דבתר אבוה אזלינן: מאי טעמא להיכא דאמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן. דהאי דקאמר עבדי משום דמשמש ליה כעבדא; וחילופיה אבית המכס. היכא דנותנין מכס מן העבדים וחזר ואמר עבדי נאמן. דהאי דקאמר בני כדי להבריח מן המכס קאמר. אמר עבדי לבית המכס הואיל דלאו להבריח קאמר וחזר ואמר בני אינו נאמן הואיל דקא יהיב מכס. מיתיבי היה משמש כעבד ו) ובא משמש והולך ואומר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן ולא אמרינן משום הכי קרי ליה עבדא דמשמשו כעבד. וקשיא לר׳ יוחנן; לעולם נאמן והתם מ״ט אינו נאמן משום דקרו ליה אינשי עבדא מצר מאה משום הכי אינו נאמן כשחזר ואמר בני. מצר מאה כלומר מצרו של עבד זה מאה זוזי. כלומר בטוח אדונו של זה שיכול ליקח ממנו מאה זוזי שמאה זוזי סמוכין לו בכל שעבד שם.

ו) אולי ל״ל כעבד הכא ומשמש והולך וכו׳.